

ЖАНР ЖІНОЧОГО РОМАНУ ЯК ОДИН ІЗ ВИДІВ РОМАНУ МАСОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Стаття присвячена жанру роман як один із видів масової літератури. Обґрунтовані основні положення жанру роман та жіночий роман та виявлені характерні дефініції, які трактують жанр роман з різних позицій. Виявлені основні аспекти стосовно трактування поняття роману з позиції постмодернізму.

Охарактеризовані особливості роману на межі двох століть. Розглянуто роман як картина світу, а також як казка для жінок, що гендерно детермінована, тобто вивчає роман з позиції гендера, вивчається жіноча картина світу, яка на самперед пов'язана з письменником та аудиторією на котру вона спрямована.

Ключові слова: гендер, жанр, жіночий роман, картина світу, роман

Интерес, що проявляється до жанру жіночого роману обумовлений його популярністю в контексті масової літератури, цільовою аудиторією якої є жінки. Жанр жіночого роману дає можливість проаналізувати його квінтесенцію в літературному процесі ХХІ століття. Вищезазначене, а також значимість і маловивченість жанру жіночого роману, обумовило **вибір теми дослідження** та склало його **актуальність**.

Мета статті – виявлення характерних особливостей жанру жіночого роману як одного із видів роману масової літератури.

Жанр роман досить гнучкий і залежить від авторського задуму, втілюючи навколишню картину світу в єдності з реальністю та вигадкою, за допомогою художнього твору [1]. Однак можливо виділити найбільш значимі та суттєві трактування поняття жанру роман.

"Роман – картина життя, картина сучасної дійсності, майже рівноцінна історичному документу" [2: 17]. Отже, вивчаючи роман з гендерної позиції, ми вивчаємо гендерну картину світу нашої дійсності. Роман – це "...великий епічний жанр, в основі якого лежить зображення приватного життя людини в нерозривному зв'язку з суспільним розвитком" [3: 264]. У свою чергу, інтерпретуючи жанр роман Н. Римар стверджує, що роман це "...літературна форма, яка має своє творче завдання, свої цінності і філософію. <...> Форма художнього мислення, творчого ставлення суб'єкта до дійсності; її естетична концептуальність обумовлена укладеною в ній структурою художньої діяльності, орієнтованою на свої етико-естетичні завдання..." [4: 3].

Г. Лукач вважає, що "роман – це епопея епохи, у якій більше немає безпосереднього відчуття екстенсивної тотальності життя, для якої життєва іманентність сенсу стала проблемою, але яка все-таки тяжіє до тотальності" [5]. Тобто, роман націлений на опис життя окремого героя, а не на суспільство в цілому, але при цьому він зачіпає проблеми, безпосередньо які перетікають в ту чи іншу історичну епоху, яка робить прямий вплив на людину.

Роман має ряд особливостей: роман стилістично забарвлений колоквіальним, професійно-термінологічним лексиконом, іноземними запозиченнями, що сприяє розвитку мовної картини роману; просторово-часова характеристика сюжетної постановки роману не обмежується лише сучасною йому дійсністю [6: 615-635]; деталізована характеристика внутрішньо-зовнішньої оболонки життя героїв (розкриття психологічного боку героя в його особистісних переживаннях, або переживаннях, пов'язаних із суспільством) у якийсь часовий проміжок, або протягом усього життя [3: 264-265]; пряма мова у вигляді діалогів і монологів; авторські відступи, розповідь від третьої особи [7: 343]; дефабулізація, яка показує "...значне послаблення фабули у творі: більш значущим стає переломлення сюжету в володіючих самоцінністю діалогах, роздумах, спогадах, не тільки гальмують рух фабульного часу, але і начебто зупиняють його" [8: 115].

Роман є найбільш прийнятним жанром для масового читача епохи постмодерну "...про що свідчать не тільки різноманітні жанрові модифікації постмодерністського роману, але і жанри масової літератури, "воссреслі" в останні десятиліття ХХ ст." [8: 114], отже, сучасному роману властива утопічність розповіді і перегляд відносин людина-суспільство, людина-людина.

Автор, який пише в жанрі роман подібний художнику, що шукає джерело натхнення, черпаючи через навколишню дійсність все нове й нове, втілюючи, регенеруючи при цьому весь акумулюючий життєвий досвід і досвід попередніх поколінь [6: 641-642]. Характерні риси роману змінюються залежно від самої цілеспрямованості автора, від цільової аудиторії. Однак суспільство може не нав'язливо диктувати автору якийсь напрямок руху його роману або якийсь аспект [9: 30-37]. Роман сам по собі може мати різні стилі, художні відмінності, пов'язані з авторською інтерпретацією тексту, з індивідуальним мисленням, особливостями мови, тобто "стиль роману – у поєднанні стилів; мова роману система "мов"" [6: 15]. Отже, "...з одного боку глобалізаційні процеси підхльоснули письменників звернутись до

проблем збереження національної самосвідомості в сучасному світі, <...> визначення ролі людини в сучасному соціумі, то з іншого боку – створили передумови для перетворення романів у своєрідний товар одноразового використання" [10: 1237], тобто: "структура романної свідомості – породження певної епохи: вона відображає певний історичний тип ціннісної орієнтації суб'єкта в світі, але разом з тим містить в собі історичний досвід втілення людської сутності, досягнення "повноти людяності" в тих двох типах ціннісного освоєння життя, які вона включає у свою систему" [4: 64].

На сьогоднішній день ми можемо говорити про постмодерністський роман, тобто про роман межі ХХ-ХХІ ст. [11: 14], що переважно представляє собою жіночий роман. "Жіночий роман початку двадцять першого століття – це книга, яка пробуджує думки і почуття, дає їм поштовх, імпульс до змін" [12]. Ці зміни відбуваються за рахунок розвитку суспільства і тих процесів, які відбуваються в ньому. Н. Солнцева говорить про те, що, "щоб стати витвором мистецтва, роман повинен нести в собі духовну енергію того, хто його створив" [12]. Тобто якщо будь-який твір несе в собі "духовну енергію" то це мистецтво, проте воно може бути егалітарним і елітарним, незважаючи на світогляд і світовідчуття автора втілене в його творі, оскільки "... література – дзеркало буття, яке відображає не тільки зовнішнє, але й внутрішнє..." [12].

Отже, поширеним жанром роману як частини масової літератури є жіночий роман або як його ще називають любовний (рожевий роман). Однак О. Улибіна зазначає, що це роман найчастіше зі щасливим кінцем, якась казка "Попелюшка" [13: 539], такою казкою є роман О. Робські "Про любов/off/on", але єдина відмінність цього роману від інших полягає в тому, що як такого щасливого кінця немає, роман більше має відкритий кінець [14].

Цей жанр має відношення до казки, оскільки любовний роман – це казка для жінок [13: 539-540]. Головна героїня такого роману володіє внутрішньою красою, яка в певний момент розкриється, герой же завжди володіє зовнішньою красою, мужністю, силою – це свого роду головна особливість таких романів. Незважаючи на головні загальнолюдські цінності, такі як сім'я, здоров'я, письменник не вдається до їх прямого опису в романах, що неодноразово підкреслюється їх внутрішнім змістом [13: 543-546], наприклад, у романах О. Робські часто не зрозуміло які цінності переважають у жителів "Рубльовки" крім грошей.

Основа будь-якого роману це конфлікт, який необхідно вирішити, а вирішення цього конфлікту – це свого роду моральне задоволення для читача [15]. Переважно основа колізії – це гендерні стереотипи, що показують статевий конфлікт з якого головні герої намагаються знайти вихід [16]. Тобто, це якийсь каркас побудови сучасних любовних романів. Отже, "успіх жіночих романів <...> у їх ненав'язливому і простому реченні подумати про життя – не про життя детектива <...>, а про життя жінки з усіма її любовними, особистісними і може бути навіть соціальними проблемами. Героїні жіночого роману <...> досить того, що вона може розібратися в собі і знайти вихід з життєвих труднощів, не жертвуючи при цьому своїми принципами" [17]. Таким чином, "Любовний роман – <...> перший вид масової літератури, який відкрито заявляє про свою жіночу спрямованість. Цей "гімн" кохання, душевності, <...>, жіночності, <...> важливий для адаптації до нових ціннісних пріоритетів" [16].

На думку В. Белінського: "Завдання роману, як художнього твору <...> узяти все випадкове з щоденного життя і з історичних подій, проникнути до їх потаємного серця – до життєдайної ідеї, зробити посудиною духу і розуму зовнішнє і розрізнене. Від глибини основної ідеї і від сили, з якою вона організовується в окремих особливостях, залежить більша чи менша художність роману" [18]. Тобто, "...не сюжет служить джерелом насолоди <...> сюжет будь-якого роману можна викласти у двох словах. Але тоді він <...> нецікавий" [19: 267]. Однак найбільш животрепетним фактом для В. Белінського є деталізоване зображення героя, яке сприятиме побудові роману. Більш того, сучасний роман – жанр повільний і повинен бути таким у протилежність казці, пригодницької повісті, мелодрамі [19: 267], "...дія, сюжет не субстанція роману, а його чисто механічна основа, зовнішній каркас. Суть жанру (<...> про сучасний роман) <...> в житті, бутті, присутності персонажів, взятих разом, в їх обстановці" [19: 283].

З точки зору Хосе Ортега і Гассета завдання автора змусити читача жити в нереальному світі, в абстракції від реального [11: 285], однак, з одного боку Н. Римар вважає, що: "роман – це звичайне життя..." [4: 24], а з іншого боку роман – це "...метаморфоза, <...>, творча переробка реальності" [4: 24]. Отже, значимість роману для літератури в цілому полягає в тому, що, на думку М. Бахтіна: "Роман багато в чому передбачав і передбачає майбутній розвиток всієї літератури. <...> Приходячи до панування, він сприяє оновленню всіх інших жанрів <...>. Він владно залучає їх у свою орбіту саме тому, що ця орбіта збігається з основним напрямом розвитку всієї літератури" [1: 612]. Отже, жанр "жіночий роман" є досить злободенним, спрямованим на масову аудиторію, що відображає реалії повсякденного життя і є не статичним елементом літератури.

Таким чином, жанр роману – це жанр, що включає в себе елементи постмодернізму. Роман, не маючи єдиного трактування, в узагальненому вигляді можна охарактеризувати як жанр сучасної літератури, спрямований на масового читача, що втілює в собі детерміновану дійсність, виявлений в різних видах роману, зокрема в жіночому романі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Галич О. Теорія літератури: Підручник [Текст] / О. Галич, В. Назарець, Є. Васильєв // За наук. ред. Олександра Галича. – [2-ге вид.], стереотип. – К. : Либідь, 2005. – 488 с.
2. Что такое любовный роман? [Электронный ресурс] / [сайт]: tululu. – Режим доступа: <http://tululu.org/article/37/>. – 2010. – tululu : [сайт]. – Название с титул. экрана.
3. Бахтин М. М. Собрание сочинений [Текст] / М. М. Бахтин. – Т. 3 : Теория романа (1930-1961 гг.). – М. : Языки славянских культур, 2012. – 880 с.
4. Улыбина Е. В. Субъект в пространстве женского романа [Текст] / Е. В. Улыбина // Пространства жизни субъекта: Единство и многомерность субъектнообразующей социальной эволюции / Отв. ред. Э. В. Сайко. М. : Наука. – 2004. – С. 539-546.
5. Літературознавча енциклопедія: У двох томах. Т. 2 [Текст] / Авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. – К. : ВЦ "Академія", 2007. – 624 с.
6. Бернадська Н. І. Теорія роману як жанру в українському літературознавстві [Текст] : автореф. дис. ... д-ра філол. наук : 10.01.06 "Теорія літератури" / Ніна Іванівна Бернадська. – КНУ ім. Шевченка. – Київ, – 2005. – 36 с.
7. Белинский В. Г. Разделение поэзии на роды и виды (1841) [Электронный ресурс] / В. Г. Белинский // philologos : [сайт]. – Режим доступа : <http://philologos.narod.ru/classics/belinsky1.htm>. – Название с титул. экрана.
8. Хосе Ортега-и Гассет. Эстетика. Философия культуры [Текст] / Вступ. ст. Г. М. Фридлендера; Сост. В. Е. Багно. – М. : Искусство, 1991. – 588 с.
9. Грифцов Б. А. Теория романа [Текст] / Б. А. Грифцов. Вступ. ст., комм. Т. В. Соколовой. – М. : Совпадение, 2012. – 224 с.
10. Бютор М. Роман как исследование [Текст] / Сост., перевод, вступ. статья, комментарии Н. Бутман. – М. : Изд-во МГУ, 2000. – 208 с.
11. Зюзина И. Розы, слезы и любовь... Зачем нужны женские романы? [Электронный ресурс] / И. Зюзина // [сайт] : shkolazhizni. – Режим доступа : <http://shkolazhizni.ru/archive/0/n-21691/>. – 2008. – Название с титул. экрана.
12. Солонцева Н. Женский роман первого десятилетия XXI века [Электронный ресурс] / Н. Солонцева. – 2008. – afield : [сайт]. – Режим доступа : http://afield.org.ua/mirwom/n_solntseva.phtml. – Название с титул. экрана.
13. Бочарова О. Формула женского счастья. Заметки о женском любовном романе [Электронный ресурс] / О. Бочарова // culturca.narod : [сайт]. – Режим доступа : <http://culturca.narod.ru/Bocharova.htm>. – Название с титул. экрана.
14. Робски О. Про loveoff/ on : [роман] / Оксана Робски. – М. : АСТ : Астрель : Политграфиздат, 2011. – 314 с.
15. Манн Ю. В., Мировая художественная культура, XX век. Литература (+CD) [Текст] / Ю. В. Манн, В. А. Зайцев, О. В. Стукалова, Е. П. Олесина. – СПб. : Питер, 2008. – 464 с.
16. Рымарь Н. Т. Введение в теорию романа [Текст] / Н. Т. Рымарь. – Воронеж : Изд-во Воронежского университета, 1989. – 268 с.
17. Шарифова С. Ш. Современные тенденции развития романа и их влияние на жанровое смешение [Текст] / С. Ш. Шарифова // Известия Самарского научного центра Российской академии наук, Т. 13, № 2(5). – 2011. – С. 1237.
18. Тюрдьо Н. Еволюція роману і літературно-мистецькі традиції ХХ століття [Текст] / Н. Тюрдьо // Вісник Черкаського університету Серія "Філологічні науки", 2008. – № 138. – С. 13-14.
19. Лукач Г. Теория романа (Опыт историко-философского исследования форм большой эпики) [Электронный ресурс] / Георг Лукач // Новое литературное обозрение. 1994. – № 9. – С. 19-78 : [сайт] – Режим доступа : http://litrus.net/book/read/4606/Teoriya_romana_%28Opyt_istoriko-filosofskogo_issledovaniya_form_bolshoj_epiki%29?p=1. – Название с титул. экрана.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Galich O. Teoriya literatury: Pidruchnik [Text] / O. Galich, V. Nazaretc, E. Vasiliev // Za nayk. red. Olexandra Galicha. – [2-ge vud.], stereotyp. – K. : Lybid', 2005. – 488 s.
2. Chto takoe ljubovnyy roman? [Elektronnyi resurs] / [site] : tululu. – Rezhym dostupu : <http://tululu.org/article/37/>. – 2010. – Nazvanie s titula ekrana.
3. Bakhtin M. M. Sobranie sochineniy [Text] / M. M. Bakhtin. – T. 3 : Teoriya romana (1930-1961 gg.). – M. : Yazyki slavyanskih kul'tur, 2012. – 880 s.
4. Ulybina E. V. Sub'ekt v prostranstve zhenskogo pis'ma [Text] / E. V. Ulybina // Prostranstva zhyzni sub'ekta: Edinstvo I mnogomernost' sub'ektnoobrazuyushey social'noy evolyutsyi / Otv. red. E. V. Sajko. M. : Nauka. – 2004. – S. 539-546.
5. Literaturoznavcha entsyclopedia: U dvoh tomah. T. 2 [Text] / Avt.-uklad. U. I. Kovaliv. – K. : VTS "Akademiya", 2007. – 624 s.
6. Bernads'ka N. I. Teoriya romanu yak genre v ukrayinskomu literaturoznavstvi [Text] : avtoref. ddys. ... d-ra filol. nauk : 10.01.06 "Teoriya literatury" / Nina Ivanivna Bernads'ka. – KNU im. Shevchenka. – Kyiv, – 2005. – 36 s.
7. Belinskij V. G. Razdelenie gjtzi na rody i vidy (1841) [Elektronnyi resurs] / V. G. Belinskij // philologos : [site]. – Rezhym dostupu : <http://philologos.narod.ru/classics/belinsky1.htm>. – Nazvanie s titula ekrana.
8. Hose Ortega-i-Gasset. Estetika. Filosofiya kul'tury [Text] / Vstup. st. G. M. Fridlendera; Sost. V. E. Bagno. – M. : Iskusstvo, 1991. – 588 s.
9. Griftsov B. A. Teoriya romana [Text] / B. A. Griftsov. Vstup. st., komm. T. V. Sokolovoj. – M. : Sovpadenie, 2012. – 224 s.
10. Butor M. Roman kak issledovanie [Text] / Sost., perevod, vstup. statija, kommentarii N. Butman. – M. : Izd-vo MGU, 2000. – 208 s.

11. Zuzina I. Rozy, slyozy I ljubov ... Zachem nuzhny zhenskie romany? [Elektronnyi resurs] / I. Zuzina // [site] : shkolazhizni. – Rezhym dostupu : <http://shkolazhizni.ru/archive/0/n-21691/>. – 2008. – Nazvanie s titula ekrana.
12. Solontseva N. Zhenskij roman pervogo desyatiletiya XXI veka [Elektronnyi resurs] / N. Solontseva. – 2008. – afield : [сайт]. – Режим доступа : http://afield.org.ua/mirwom/n_solntseva.phtml. – Nazvanie s titula ekrana.
13. Bocharova O. Formula zhenskogo schastija. Zametki o zhenskom ljubovnom romane [Elektronnyi resurs] / O. Bocharova // culturca.narod : [site]. – Rezhym dostupu : <http://culturca.narod.ru/Bocharova.htm>. – Nazvanie s titula ekrana.
14. Robski O. Pro ljuboff/ on : [roman] / Oksana Robski. – M. : AST : Astrel : Politgrafizdat, 2011. – 314 s.
15. Mann U. V., Mirovajaja hudozhestvennaja kultura, XX vek. Literatura (+CD) [Text] / U. V. Mann, V. A. Zajtsev, O. V. Stukalova, E. P. Olesina. – SPb. : Piter, 2008. – 464 s.
16. Rymar N. T. Vvedenie v teoriiu romana [Text] / N. T. Rymar. – Voronezh : Izd-vo Voronezhskogo universiteta, 1989. – 268 s.
17. Sharifova S. Sh. Sovremennye tendentsyi razvitiya romana i ih vliyanie na zhanrovoe smeshenie [Text] / S. Sh. Sharifova // Izvestiya samarskogo naychnogo tsentra Rossijskoj akademii nauk, T. 13, № 2(5). – 2011. – S. 1237.
18. Turdio N. Evolutsiya romana i literaturno-mystets'ki traditsii XX stolittiya [Text] / N. Turdio // Visnyk Cherkasskogo universitetu. Seriya "Filologichni nauki", 2008. – № 138. – S. 13-14.
19. Lukach G. Teorija romana (Opyt istoriko-filosofskogo issledovaniya form bolshoj epiki) [Elektronnyi resurs] / Georg Lukach // Novoe literaturnoe obozrenie. 1994. – № 9. – S. 19-78 : [site] – Rezhym dostupu : http://litrus.net/book/read/4606/Teorija_romana_%28Opyt_istoriko-filosofskogo_issledovaniya_form_bolshoj_epiki%29?p=1. – Nazvanie s titula ekrana.

Матеріал надійшов до редакції 20.02. 2014 р.

Sigova K. V. Жанр женского романа как один из видов романа массовой литературы.

Статья посвящена жанру женский роман как разновидности романа массовой литературы. Обоснованы основные положения жанра роман и женский роман и выявлены характерные дефиниции, трактующие жанр роман с различных позиций. Выявлены основные аспекты относительно трактовки понятия романа с позиции постмодернизма. Охарактеризованы особенности романа на рубеже двух столетий. Рассмотрен жанр роман как картина мира и как сказка для женщин, которая гендерно детерминирована, то есть изучая роман с позиции гендера, изучается женская картина мира, которая прежде всего связана с писателем и аудиторией на которую она направлена.

Ключевые слова: гендер, жанр, женский роман, картина мира, роман

Sigova K. V. Genre of Women's Novel as One of Types of Mass Literature Novel.

The article deals with the genre of novel particularly with women's novel as its kind in the context of popular literature. The principal aspects of genre of novel and women's novel have been grounded and the distinctive definitions that characterize genre of novel from different points of view have been revealed in this study. The primary facts of concept interpretation of genre novel from the postmodernism position have been covered. Specific features of novel on the border of two centuries have been characterized. Genre women's novel gives an opportunity to analyze its distillation in the literal process of XXI century. Novel as a picture of the world as well as a fairy tale for women is coloured by gender because studying novel from gender position we learn women's picture of the world that is connected by the author and the defined audience. Novel is the main postmodern genre for a popular reader because it's a genre of popular literature that uncovers the relations between people and society. With regard to the author, he or she is like a painter who draws inspiration from surroundings embodying, regenerating his or her vital experience and the experience of preceding generation. Hence, the widespread genre of novel as a part of popular literature is women's novel or love novel that has a great popularity at the older audience. Novel has different peculiarities but the common thing lies in the conflict that is the structure of all novels. Thus, genre of women's novel is a topical one that is aimed at a popular reader, that's why women's novel reflects actuals of usual life and which is not a static element of contemporary literature. Novel has some features as colloquialisms; professional terminological vocabulary; foreign borrowings that are conductive to language picture of the world and others but they are not limited by its reality. That's why women's novel is a genre that includes a lot of postmodern elements. In general, novel has not a common interpretation but it can be characterized as a genre of contemporary literature that is aimed at a popular reader who embodies determinate reality revealed at the different types of novel, particularly, at the genre of women's novel.

Key words: gender, genre, women's novel, picture of the world, novel